

Портвей

Хвилини за десять панове вже спали. Не можна було сказати про їхніх слуг, які позитивно страждали від голоду і особливо від спраги.

Мушкетон і Блезуа приготували собі ліжка, поклавши дорожні сумки на дошки. На висячому, як і в іншій каюті, столі стояли і погойдувалися, коли судно нахилилося, глечик з пивом і склянки.

Клята качка! промовив Блезуа. - Я відчуваю, що весь час лежатиму пластом.

І що найгірше, для боротьби з морською хворобою у нас є тільки ячмінний хліб і це вариво з хмелю. Погано! – зауважив Мушкетон.

А де ваша фляжка, Мушкетон? спитав Блезуа, закінчивши приготування для ночівлі і підходячи нетвердими кроками до столу, біля якого вже сидів Мушкетон. - Де ваша фляжка? Чи не втратили ви її?

Ні, я не втратив її, вона залишилася у Паррі, ці чорти шотландці завжди хочуть пити. А ти, Гримо, — звернувся Мушкетон до свого товариша, коли той повернувся після обходу судна з д'Артаньяном, — тобі теж хочеться пити?

Як шотландцю лаконічно відповідав Гримо.

Він сів поруч із Блезуа і Мушкетонем, вийняв записник і почав підраховувати загальні витрати, оскільки він ніс, між іншим, обов'язки скарбника.

О! - застогнав Блезуа. — Мене вже каламутить.

Якщо тебе каламутить, повчально зауважив Мушкетон, - з'їж щось.

- На вашу думку, це їжа? - сказав Блезуа, зневажливо вказуючи на ячмінний хліб та пиво.

Блезуа, оголосив Мушкетон, — пам'ятай, що хліб є їжею кожного істинного француза. Та й чи завжди він є у француза? Запитай у Гримо.

Ну хай хліб. Але ж пиво? — продовжував Блезуа з живістю, що свідчила про блискучу здатність знаходити потрібні заперечення. І пиво, на вашу думку, справжній напій?

Ну, - промовив Мушкетон, поставлений у тупік, - тут я мушу зізнатися, це не так: пиво французів гидко, як вино англійцю.

Блезуа завжди відчував безмежне здивування перед життєвим досвідом і глибокими знаннями Мушкетона; проте його раптом охопив дух сумніву та недовіри.

Як же це так, Мустоне? Невже англійці не люблять вина.

Вони ненавидять його.

Однак я сам бачив, що вони його п'ють.

Це як покарання. Ось тобі доказ, — провадив далі Мушкетон. — Один англійський принц помер через те, що його посадили в бочку з мальвазією; я сам чув, як про це розповідав абат д'Ербле.

Ось дурень! Хотів би я опинитися на його місці.

рахунки. Ти можеш, — зауважив Гримо, продовжуючи свої під-

Як це? здивувався Блезуа.

Можеш, - повторив Гримо, рахуючи в думці і переносячи цифру чотири в наступний стовпець.

Можу? Але як же? Поясніть, Гримо.

Мушкетон зберігав повну мовчанку і навіть, здавалося, не звертав жодної уваги на запитання Блезуа. Проте і він насторожив вуха.

Гримо продовжував рахувати і нарешті підбив підсумок.

Портвейн, — промовив він лише одне слово, вказуючи на середнє відділення нижньої палути, яке він і д'Артаньян оглядали у супроводі капітана.

Що таке? Ці бочки, що видно у щілину дверей?

Портвейн, — повторив Гримо і знову поринув у арифметичні обчислення.

А я чув, що портвейн вино, знову звернувся Блезуа до Мушкетона.

Відмінне, - сказав Мушкетон, облизуючись, чудово. Воно є й у льоху пана барона де Брасьє.

А якщо ми попросимо цих англійців продати нам пляшку портвейну? запропонував Блезуа.

Продати? здивувався Мушкетон, у якому пробудилися його старі мародерські інстинкти. — Видно зараз, що ти ще хлопчисько і не знаєш як слід життя. Навіщо купувати

коли можна і так? - Взяти так, відповідав Блезуа, тобто привласнити собі добро свого ближнього? Адже це заборонено, здається.

Де це заборонено?

У заповідях божих чи церковних уже не знаю напевно, а тільки пам'ятаю, що сказано: «Не бажай дома ближнього твого, не бажай дружини ближнього твого».

Ти зовсім ще дитина, Блезуа, — поблажливо зауважив Мушкетон. - Зовсім дитина, повторюю

607

ще раз. Скажи, де в Писанні сказано, що твій ближній англієць?

Цього справді не сказано; принаймні я щось не пам'ятаю, — відповів Блезуа.

Якби ти, на кшталт мене чи Гримо, десяток років провів на війні, мій дорогий Блезуа, ти навчився б робити різницю між домом ближнього та домом ворога. Я вважаю, що англієць є ворог, а портвейн належить англійцю, і, отже, він належить нам, оскільки ми французи. Хіба ти не знаєш правила: все, що ти взяв у ворога, твоє?

Промова ця, сказана з усією авторитетністю, на яку Мушкетон, як йому здавалося, набув права через свій довгий досвід, вразила Блезуа; він опустив голову, ніби розмірковуючи, але раптом підвівся з виглядом людини, яка несподівано напала на новий аргумент, який припинить супротивника до стіни.

- Ну, а наші панове, вони теж так думають? Мушкетон зневажливо посміхнувся.

Бракувало лише, щоб я порушив сон наших хоробрих і добрих панів, щоб доповісти їм: «Ваш слуга Мушкетон хоче пити. Будь ласка, дайте йому ваше дозвіл». Ну, спитаю я тебе, на що пану де Брасьє знати, чи хочу я пити чи ні?

Та це дороге вино, — промовив, хитаючи головою, Блезуа.

Та хоч би воно було рідке золото! Наші панове все одно не стали б соромитися. Знай, що один барон де Брасьє настільки багатий, що міг би випити цілу бочку портвейну, навіть якби йому довелося платити по пістолю за краплю. І я, право, не бачу, — продовжував Мушкетон, дедалі більше надуваючись від чванства, — чому б слугам відмовляти собі в тому, в чому не стали б собі відмовляти панове?

Вставши з місця, він узяв глечик з пивом, вилив його через ілюмінатор у море і велично рушив до дверей сусіднього відділення на палубі.

підозрілі. Ага, двері зачинені! Ці чорти англійці страшно

Зачинено! - вигукнув Блезуа не менш жалібно. -

Ах, прокляття! Ось горе! А в мене прямо кишки перевертаються.

Мушкетон обернувся до Блезуа з збентеженим виразом на обличчі, яке ясно показувало, що він повною мірою поділяє розпач славного хлопця.

Зачинено! – повторив він.

Але, - несміливо зауважив Блезуа, - я чув, пане Мушкетон, як ви розповідали, що одного разу в молодості, здається в Шантільї, ви прогодували себе і свого пана, ловлячи куріпок у сільці, коропів на вудку і пляшки на шнурок.

Це правда, — заявив Мушкетон, — це правда, правда: ось і Гримо може підтвердити. Але в льоху була лазівка, і вино було розлите у пляшки; а тут я не можу просунути шнурок крізь ці двері і протягнути посудину вагою пудів у тридцять.

Цього не можна, але можна вийняти з перегородки дві-три дошки, а в бочці просвердлити буравом дірку, — зауважив Блезуа.

Мушкетон витріщив свої круглі очі і подивився на Блезуа, як людина, яка зустріла в іншому якості, про яких він і не підозрював.

Щоправда, це можна! Але де дістати кліщі, щоб віддерти дошки, і бурав, щоб просвердлити бочку?

Футляр, — раптом втрутився Гримо, який у цей час закінчив свої підрахунки.

Ага, футляре, — промовив Мушкетон, — я зовсім і забув.

Гримо завідував не тільки скарбницею, а й зброєю, крім рахунків, мав ще футляр з інструментами. Гримо був людиною найбільшої завбачливості, і в цьому футлярі, ретельно покладеному в дорожній мішок, було все необхідне. Між іншим був там і бурав по-читних розмірів; їм і озброївся Мушкетон.

Щодо кліщів, то йому недовго довелося шукати, чим замінити їх, оскільки кинджал, заткнутий за пояс, міг чудово послужити замість кліщів.

Мушкетон знайшов місце, де між дошками виднілися щілини, і негайно взявся до справи.

Блезуа дивився на нього з подивом і нетерпляче стежив за його роботою, втручаючись іноді, щоб допомогти витягнути цвях або подати пораду, щоразу доречна і корисна.

За одну мить Мушкетон відірвав три дошки.

Спритно! помітив Блезуа.

Мушкетон, однак, був повною протилежністю тієї жаби, яка намагалася зрівнятися з волом і вважала, що вона більша, ніж була насправді. Він укоротив своє ім'я на цілу третину, але не міг зробити того ж таки зі своїм животом. Спробувавши пролізти в отвір,

20 Через двадцять років

Мушкетон засмучено переконався, що треба вийняти ще принаймні дві або три дошки.

Він зітхнув і знову взявся до роботи.

Гримо, покінчивши зі своїм рахівництвом, з найбільшим інтересом стежив за перебігом справи. Підійшовши до товаришів, він помітив марні зусилля Мушкетона проникнути в обітовану землю і вважав за борг втрутитися.

Я! - промовив він.

Це слово для Блезуа і Мушкетона коштувало цілого сонета, а сонет, як відомо, стоїть поеми.

Мушкетон обернувся.

Що ти? - спитав він Гримо.

Я пролізу.

Це правда, — погодився Мушкетон, окидаючи поглядом довгу худу постать товариша, — це правда: ти пройдеш, ти легко пройдеш.

Звісно, - підтвердив Блезуа. — До того ж він знає, які бочки з вином, адже він був у тому відділенні з паном д'Артаньяном. Хай іде Гримо, Мушкетон.

Та я й сам проліз би не гірше за Гримо, — відповів зачеплений Мушкетон

- Мабуть, але це буде надто довго, а я вмираю від спраги. Мої нутроці збунтувалися.

— Ну, йди, Гримо, — погодився Мушкетон, передаючи йому глечик з-під пива і бурав.

- Сполосніть склянки, - сказав Гримо.

Потім він дружньо кивнув Мушкетону, ніби вибачаючись за те, що закінчує операцію, так блискуче розпочату іншим, і, змією прослизнувши в щілину, зник у темряві.

Блезуа від захоплення затанцював. З усіх божевільних подвигів, здійснених незвичайними людьми, яким він мав щастя допомагати, цей подвиг здавався йому найдивовижнішим, майже чудовим.

Ну, тепер ти побачиш, заговорив знову Мушкетон тим самим тоном рішучої переваги, якому Блезуа, мабуть, охоче підкорявся, тепер ти побачиш, як п'ємо ми, старі солдати, коли нас стомлює спрага.

Плащ, пролунав із глибини льоху голос Гримо.

Ах так, - схаменувся Мушкетон.

Чого хоче? — спитав Блезуа.

- Завісити плащем те місце, де вийнято дошки, щоб закрити лазівку.

Це навіщо? здивовано запитав Блезуа.

діти? - Ех, простота! сказав Мушкетон. - А якщо хто вий-

610

І то правда! вигукнув Блезуа з явним захопленням. - Але ж там він нічого не побачить у п'їтьмі.

Гримо завжди чудово бачить, - зауважив Мушкетон, - вночі - як удень.

Щасливець, - відповів Блезуа. — А я ось без свічки не можу зробити й двох кроків: неодмінно натраплю на щось.

Це все тому, що ти не був на військовій службі, - відповів Мушкетон, - а то б ти навчився шукати голку в печі для хліба. Але тихіше! Хтось іде, здається.

Мушкетон видав легкий свист, що служив обом лакеям у дні молодості тривожним сигналом. Потім поспішно сів до столу і знаком наказав Блезуа зробити те саме. Блезуа слухався. Двері відчинилися, і на порозі з'явилося двоє закутаних у плащ людей.

Ого! - промовив один із них. Ніхто не спить, хоч уже чверть на дванадцяту! Це проти правил. Щоб через чверть години все було прибрано, вогонь згашений і спали!

Обидва незнайомці пройшли до дверей того відділення, куди прослизнув Гримо, відімкнули їх, увійшли і замкнули за собою.

Ах, - прошепотів Блезуа. - Він загинув

Ну ні, Гримо хитра лисиця! Мушкетон. пробурмотів

Обидва товариші стали чекати, напружуючи слух і затамувавши подих.

Минуло десять хвилин, протягом яких не чути було шуму, який вказав би, що Гримо спійманий на місці злочину.

Потім двері знову відчинилися, закутані фігури вийшли, так само старанно зачинили за собою двері й пішли, ще раз повторивши наказ погасити вогонь і лягти спати.

Як бути, - сказав Блезуа, - гасити, чи що? Мені це все здається підозрілим.

хвилин, Вони сказали «через чверть години»; у нас ще п'ять відповідав Мушкетон.

А чи не попередити нам панів?

Почекаємо Гримо.

А якщо його вбили?

Гримо закричав би.

Хіба ви не знаєте, що він німий, як риба?

Ну, тоді ми почули б метушню, падіння тіла.

А як він не повернеться?

611

Та ось він.

Справді, цієї хвилини Гримо відсунув плащ, що закривав місце, де були розібрані дошки, і з-під плаща здалася його голова. Обличчя його було смертельно бліде, очі розширилися від жаху, білки виблискували, а зіниці здавались мертвими крапками. Він тримав у руці глечик з-під пива, чимось наповнений; підніс його до світла маленької коптить лампи і видав лише один короткий звук «О!», але з виразом такого глибокого жаху, що Мушкетон злякано відступив, а Блезуа мало не зомлів. Обидва вони все ж таки заглянули в глечик: він був сповнений пороху.

Переконавшись, що фелука замість вина навантажена порохом, Гримо кинувся до трапу і одним стрибком опинився біля дверей, за якими спали четверо друзів. Підбігши до неї, він трохи штовхнув її. Двері прочинилися і зачепили д'Артаньяна, який спав біля неї і відразу прокинувся.

Побачивши схвильоване обличчя Гримо, він зараз же зрозумів, що трапилося щось надзвичайне, і хотів крикнути, але Гримо приклав палець до губ і в мить ока задув нічник, що горів в іншому кінці каюти.

Д'Артаньян підвівся на лікті; Гримо став навколішки і, витягнувши шия, тремтячи від хвилювання, розповів йому на вухо щось настільки драматичне саме собою, що можна було обійтися без жестикуляції та міміки.

Поки він розповідав, Атос, Портос і Арамис мирно спали, як люди, які вже добрий тиждень не знали справжнього сну. Тим часом на нижній палубі Мушкетон спочатку стояв як у правця, а потім схаменувся і став збиратися. Блезуа, охоплений жахом, з скуйовдженим волоссям, спробував робити те саме.

Ось що трапилося з Гримо.

Пройшовши до середнього відділення нижньої палуби, він почав свої пошуки. І зараз же натрапив на бочку. Він тихенько вдарив по ній. Вона виявилася порожньою; Гримо перейшов навпомацки до іншої, яка була теж порожня. Третя бочка видала глухий звук; вона, без сумніву, містила, дорогоцінний напій. Гримо сів навпочіпки біля бочки і почав нишпорити рукою, намагаючись знайти, де б зручніше прилаштувати бурав. Раптом йому попався кран.

«Чудово, — подумав він, — це дуже спрощує справу».

Він підставив свій глечик, відкрив кран і відчув, що вміст потихеньку переходить з одного вмістилища в інше. Гримо з обережності замкнув кран

і підніс глечик до губ, щоб спробувати, бо за своєю сумлінністю не хотів пригощати своїх товаришів чимось таким, за що не міг би відповідати. Саме тоді Мушкетон подав свій сигнал. Гримо, побоюючись нічного обходу, шмигнув між бочками і прита-

ився.

Справді, двері відчинилися, і увійшли двоє закутаних у плащі людини, ті самі, що дали Блезуа та Мушці-тону наказ погасити вогонь.

Один із тих, хто увійшов, ніс ліхтар зі склом, високий, так що полум'я не вибивалося нагору. Крім того, скло ліхтаря було прикрите папером, який стримував або, вірніше, поглинав світло і теплоту.

Чоловік цей був Грослоу.

Інший тримав у руці щось довге, гнучке, біле, згорнуте на кшталт каната. Обличчя людини ховалося під капелюхом із широкими полями. Гримо подумав, що цих людей привело сюди те саме бажання, що й його бажання роздобути портвейн. Він щільніше притиснувся до бочки і вирішив, що, якщо навіть його виловлять, злочин зрештою не такий вже й великий.

Підійшовши до бочки, за якою сховався Гримо, ті, що увійшли, зупинилися.

- Гніт із вами? ліхтар. запитав англійською державний

- Ось він, була відповідь.

При звуці цього голосу Гримо затремтів, відчуваючи, що крижаний холод проник до мозку його кісток. Він тихенько підвівся, придивився поверх обруча й під опущеними полями капелюха побачив бліде Мордовтове обличчя.

Скільки часу може горіти гніт? — звернувся Мордаунт до свого супутника.

Думаю, що хвилин п'ять, — відповів шкіпер.

І цей голос здався Гримо трохи знайомим. Він глянув на його супутника і після Мордаунта впізнав і Грос-Лоу.

У такому разі, — знову заговорив Мордаунт, — ви попередите ваших людей бути наготові, але не кажіть їм для чого. Шлюпка йде за фелукою?

мотузці. Як собака за господарем, на міцній прядив'яній

Так от, коли годинник проб'є чверть першого, ви зберете своїх людей і, дотримуючись цілковитої тиші, спустіться в шлюпку.

Але спочатку треба підпалити гніт.

*Це моя справа. Я хочу бути впевненим у тому, що моя помста відбудеться.
Весла у шлюпці?*

Все готове.

Чудово.

Отже, все обумовлено.

Мордаунт став навколішки і засунув кінець ґноту досить глибоко в кран, щоб залишалося тільки підпалити інший кінець.

Покінчивши з цим, він підвівся і вийняв годинник.

- Ви пам'ятаєте? У чверть першої, інакше кажучи...

Він глянув на годинник.

- За двадцять хвилин.

Відмінно, - зауважив Грослоу, - тільки я вважаю довго ще раз попередити вас, що ви залишили для себе найнебезпечнішу частину справи і набагато краще було б доручити запалити ґніт кому-небудь з наших людей.

Мій дорогий Грослоу, - відповів на це Мордаунт, -

є французьке прислів'я: «Кожен сам собі найкращий слуга». Я хочу застосувати її на ділі.

Гримо якщо не все зрозумів, то все чув: вирази обличчя співрозмовників доповнили йому недосконале знання мови. Він бачив і впізнав двох смертельних ворогів мушкетерів. Він помітив, як Мордаунт вставив ґнот. Він чув прислів'я, вимовлене французькою. Нарешті він кілька разів опускав руку в глечик, який він тримав у руці, і пальці його замість вина, пристрасно очікуваного Мушкетонем і Блезуа, заривалися в дрібні зерна пороху.

Мордаунт і шкіпер зібралися йти. У дверях вони зупинилися та прислухалися.

- Чуєте, як вони сплять? запитав один із них.

Справді, зверху через стелю долинали хропіння Портоса.

Сам бог зраджує їх у наші руки, — промовив

Грослоу.

І цього разу, думаю, сам диявол не врятує їх, додав Мордаунт.

З цими словами обидва вийшли.

XXX

Портвейн

(Продовження)

Гримо чув, як заскрипів замок. Потім, переконавшись, що залишився один, він негайно підвівся і навпомацки став пробиратися вздовж стіни.

614

Ах, - міг тільки проговорити він, стираючи рукавом краплі поту, що виступили у нього на лобі, - яке щастя, що Мушкетону захотілося пити!

Він поспішав дістатися лазівки у перегородці. Все це йому здавалося сном, але порох у глечичку був справжній і доводив, що це була дійсність, гірша за всяку передсмертну марення.

Д'Артаньян, як легко можна собі уявити, вислухав усе це з зростаючим інтересом і, не дослухавши до кінця, легко схопився і відразу ж нахилився до вуха Араміса, що спав, притиснувши його плече, щоб попередити якийсь різкий рух.

Шевальє, шепнув він йому, - встаньте, але постарайтеся не робити ані найменшого галасу.

Араміс прокинувся. Д'Артаньян повторив своє запрошення, стиснувши йому руку. Араміс підкорився.

Ліворуч від вас лежить Атос, - сказав він йому. - Попередьте його, як я попередив вас.

Араміс легко попередив Атоса, який спав дуже чуйно, як усі нервові люди; але з Портосом вийшло чимало метушні. Він почав питати, навіщо та чому так несподівано перервали його сон, що було йому дуже неприємно; але д'Артаньян замість усіляких пояснень затиснув йому рота рукою. Потім наш гасконець простяг руки, обійняв своїх друзів за ший, тісно притиснув їх до себе і зашепотів:

Друзі, нам необхідно негайно покинути цю фелуку, інакше ми всі загинули.

Як? промовив Атос. - Знову?

Чи знаєте ви, хто в нас шкіпером?

Ні.

Капітан Грослоу!

Д'Артаньян відчув, як здригнулися його друзі, і зрозумів, що його слова справили належну дію.

прошепотів Араміс. — О, прокляття! Грослоу!

Хто такий цей Грослоу? — спитав Портос. — Я його не пам'ятаю.

- Це той герой, який розкрівав голову молодшому Паррі, а тепер готується розкрітити наші.

О!

А чи знаєте ви, хто його помічник?

Його помічник? — спитав Атос. - Який такий помічник? Хіба бувають помічники у шкіпера на фелуку із чотирма матросами? Що це, трищогла шхуна, чи що?

615

Так, але пан Грослоу не звичайний шкіпер і тому має помічника. Помічником у нього є Мордаунт.

При цьому звістці мушкетери не тільки здригнулися, а ледве втрималися від крику. За всієї їхньої відваги, фатальне ім'я це робило на них якусь таємничу дію: їм ставало страшно, навіть коли його вимовляли.

Що робити? — спитав Атос.

Опанувати фелуку, запропонував Арамис.

А негідника вбити, доповнив Портос.

Фелука мінована. Бочки, які я вважав наповненими портвейном, виявилися насправді з порохом. Коли Мордаунт побачить, що план його розкритий, він усіх висадить у повітря, і друзів і ворогів. Але, справді, цей пан такого сорту, що я не маю ні найменшого бажання вирушати в його суспільстві ні в рай, ні в пекло.

Атос. У вас, значить, є якийсь план? запитав

Є.

У чому полягає?

Чи ви довіряєтеся мені?

Наказуйте! в один голос проговорили усі троє.

Відмінно; тоді ходімо.

Д'Артаньян підійшов до ілюмінатора, розмірами не більше кватирки, але все ж таки досить широкому, щоб у нього могла пролізти людина; він тихенько повернув на петлях віконницю.

Ось шлях до порятунку, - сказав він.

друг. Чорт забирай, зауважив Арамис. - Холодно, мій

Якщо не хочете, залишайтеся, але попереджаю, що зараз тут буде дуже спекотно.

Але ж не можемо ми вплав досягти берега!

До фелуки прив'язана шлюпка. Ми сядемо в неї і переріжемо канат, от і все. Уперед, товариші.

Одну хвилину, — заперечив Атос. – А наші люди?

Ми тут, - промовили в один голос Мушкетон і Блезуа, яких Гримо привів, щоб зібрати у каюті всі сили; вони непомітно прослизнули сюди через люк, що знаходився біля самих дверей у каюту.

І все ж трое друзів завмерли перед моторошним виглядом, який відкрився їм у вузькому отворі, коли д'Артаньян підняв віконницю.

Дійсно, хто тільки бачив, погодиться, що немає видовища більш гнітючого, ніж вид схвильованого моря,

глухо котить свої чорні вали при блідому світлі зимового місяця.

Великий боже! — вигукнув д'Артаньян. — Ми вагаємось, здається? Якщо ми вагаємось, чого вимагати від наших людей?

Я не вагаюся, — заявив Гримо.

Пане, пролепетал Блезуа, — я вмю плавати тільки в річці, попереджаю вас. тон. А я зовсім не вмю плавати, — промовив Мушці.

Тим часом д'Артаньян уже ліз у ілюмінатор.

Друг мій, ви наважилися? спитав Атос.

Так, — відповів гасконець, ідіть і ви за мною. Ви людина досконала, нехай ваш дух переможе над тілом. Ви, Арамісе, скомандуйте людям, а ви, Портос, руйнуйте всіх і все, що стане нам на шляху.

Д'Артаньян потис руку Атосу, вибрав момент, коли фелука нахилилася і вода залила його до пояса, відпустив руку, якою він тримався за ілюмінатор, і стрибнув назовні. Не встигла фелука нахилитися на інший бік, за ним пішов Атос. Потім корма почала підніматися, і вони побачили, як з води здався натягнутий канат, яким була прив'язана шлюпка.

Д'Артаньян поплив до каната і незабаром досяг його.

Він ухопив рукою канат і тримався за нього, ледве висунувши з води голову. За хвилину до нього підплив Атос.

Потім за кормою з'явилися ще дві голови: то були Араміс і Гримо.

Мене турбує Блезуа, зауважив Атос. - Ви чули, д'Артаньян, він сказав, що вмю плавати тільки в річці.

— Якщо вмієш плавати, то можеш плавати скрізь, — відповів д'Артаньян. — До човна, до човна!

Але ж Портос? Я не бачу Портоса!

Заспокойтесь. Портос зараз з'явиться. Він плаває, як левіафан.

Проте Портос не з'являвся. На фелуку тим часом розігрувалась трагікомічна сцена.

Мушкетон і Блезуа, налякані шумом хвиль, свистом вітру, приголомшені, побачивши киплячу чорну безодню, не тільки не прямували вперед.

але навіть відступали. Ну, вперед, сміливіше, у воду! - понукав Портос.

Але, пане, я не вмю плавати, — благав Мушкетон. -Залишіть мене тут.

- І мене теж, - просив Блезуа.

617

Запевняю вас, на такому маленькому човні я тільки стискатиму вас, — казав Мушкетон.

А я так, напевно, навіть не допливу до неї, я просто піду на дно.

Ах, ось як!.. Ну то я задушу вас, якщо ви не полізете у воду! - Заявив Портос, хапаючи обох за горло. - Вперед, Блезуа!

Блезуа під залізною рукою Портоса випустив пригнічений крик, швидко завмерлий, оскільки гігант схопив його за ноги і за руки і кинув у море вниз головою.

Ну, тепер твоя черга, Мустоне. Сподіваюся, ти не покинеш свого пана?

О пане, навіщо ви знову пішли на військову службу? Так було добре в П'єрфонському замку!.. — зі сльозами на очах промовив Мушкетон.

І без жодного докору, сумно, покійно, частково з відданості господареві, частково спонуканий прикладом Бле-зуа, він стрімголов кинувся в море. Це був справжній подвиг, бо Мушкетон знав, що йде на смерть.

Але Портос був не такою людиною, щоб покинути свого відданого товариша. Він так швидко пішов за ним, що плескіт від падіння Мушкетона злився з плескотом від падіння Портоса. І коли оглушений Мушкетон був викинутий хвилиною на поверхню, його одразу підхопила потужна рука Портоса, і він дістався шлюпки, не рушивши і рукою, немов морське божество на дельфіні.

Тієї ж хвилини Портос побачив, що поблизу хтось борсається. Він схопив його за волосся; то був Блезуа, до якого вже плив Атос.

- Не треба, не треба, графе! Я впораюсь без вас. крикнув йому Портос. -

І справді, кількома сильними помахами, піднімаючись, як Адамастор, над бурхливою стихією, він приєднався до своїх.

Д'Артаньян, Арамис та Гримо допомогли Мушкетону та Бле-зуа влізти в човен. Потім настала черга Портоса, який, перелазячи через борт, ледь не перевернув легкий човен.

А Атос? спитав д'Артаньян.

Я тут! відгукнувся Атос, що тримався за борт човна. Він, як генерал, що прикриває відступ армії, вважав своїм обов'язком увійти в шлюпку останнім. - Все у шлюпці?

Все, - відповів д'Артаньян. — Є у вас, Атосе, з собою кинджал?

Є.

Ну так переріжте канат і лізте швидше.

Атос вийняв з-за пояса кинджал і перерізав канат. Фелука почала віддалятися, і шлюпка вільно захиталася на хвилях.

- Атосе, сюди! скомандував д'Артаньян, простягаючи йому руку.

Граф де Ла Фер легко вліз у шлюпку і зайняв своє місце.

Саме час, сказав гасконець, — зараз ми побачимо щось цікаве.

ПЕРСТ ДОЛИ

Ледве д'Артаньян промовив ці слова, як на фелуці, яка вже почала зникати в нічному тумані, почувся свисток.

Ви добре розумієте, — зауважив д'Артаньян, — що це щось означає.

Тієї ж хвилини на палубі з'явився ліхтар і на кормі з'явилися силуети людей.

І раптом жахливий крик, крик розпачу пронісся над морем. Він, здавалося, розсіяв хмари, що закривали місяць, який своїм блідим світлом осяяв сірі вітрила і чорні снасті фелуки. Темні тіні розгублено бігали по палубі, спускаючи жалібний крик.

Раптом наші друзі побачили, що на верхньому майданчику з'явився Мордаунт із смолоскипом у руці.

Тіні, що кидалися на фелуку, означали таке. В даний момент Грослоу викликав своїх людей на палубу. Мордаунт вийшов зі свого приміщення, прислухався біля дверей каюти, чи сплять французи, і зійшов униз, заспокоєний тишею. Справді, чи можна було здогадатися, що сталося?

Мордаунт відчинив двері у відділення, де були бочки, і кинувся до ґнота. Палаючи жагою помсти, впевнений у собі, як всякий, засліплений волею року, він приклав смолоскип до запалу.

У цей час Грослоу та його матроси зібралися на кормі. - Хапай канат, скомандував Грослоу, і підтягни шлюпку.

Один із матросів учепився за борт фелуки, схопив канат і почав тягнути. Канат легко піддався.

ні. Канат перерізаний! - вигукнув матрос. - Шлюпки

*Як шлюпки нема? закричав Грослоу, кидаючись, своєю чергою, до борту.
Цього не може бути*

Але це так, — відповів матрос. — Дивіться самі, канат обрізаний, та ось і кінець його.

Переконавшись, Грослоу випустив той жахливий крик, що долетів до наших друзів.

Що сталося? — вигукнув Мордаунт, що в цей час піднімався трапом.

Зі смолоскипом у руці він кинувся на корму.

– Наші вороги бігли. Вони обрізали канат і вислизнули в шлюпці.

Одним стрибком Мордаунт опинився біля каюти і відчинив двері ударом ноги.

Пусте! закричав він. - О, дияволи!

Ми їх наздоженемо, — сказав Грослоу, — вони не могли відплисти далеко, і ми потопимо їх, перекинувши шлюпку.

*Так, але вогонь... - простогнав Мордаунт, - я вже під-
їсти...*

Що?

Гніт.

Тисяча чортів! — заревів Грослоу, кидаючись до люка. Може, ще не пізно!

Мордаунт відповів жахливим сміхом. Риси його спотворилися жахом і ненавистю. Він підняв до неба свої запалені очі, ніби кидаючи туди останнє прокляття, жбурнув смолоскип у море і потім кинувся у воду сам.

Тієї ж миті, щойно Грослоу встиг ступити на першу сходинку трапа, палуба тріснула; з тріщини, мов із кратера вулкана, з жахливим гуркотом, схожим на залп сотні гармат, вирвався сніп полум'я. У багряному повітрі полетіли в різні боки уламки, що горять.

Потім цей страшний вогонь погас, уламки один за одним поринули в безодню, тріщачи і згасаючи, і за кілька хвилин ніщо більше, крім коливання повітря, не вказувало на те, що сталося. Тільки фелука зникла під водою, і разом із нею загинули Грослоу та троє його матросів.

Чотири друзі бачили все це; жодна дрібниця не вислизнула від них. На мить висвітлив їхнє світло вибуху, що яскраво спалахнуло, осяяло все море навколо. Вони побачили один одного завмерлими в найрізноманітніших положеннях, і у всіх обличчя виражали невимовний жах, незважаючи на те, що

*в грудях їх билися тверді, як бронза, серця. Безліч осколків, що горять,
потрапляло в море біля самого човна. Коли вулкан, що спалахнув, згас,
темрява знову покрила і шлюпку, і хвилюючий океан.*

620

З хвилину панувала пригнічена мовчанка. Портос і д'Ар-Таньян сиділи, судорожно стискаючи весла, і несвідомо продовжували тримати їх над водою, перегнувшись усім тілом уперед.

Клянуся богом, — перший перервав труну мовчання Арамис, цього разу, мені здається, все справді скінчено.

раптом До мене, панове! Сюди! Допоможіть! Допоможіть! долетів до слуху тих, хто сидів у шлюпці, жалобний голос, ніби походить від якогось морського духу.

Усі переглянулись. Атос здригнувся.

– Це він! Це його голос! промовив він.

Усі мовчали, бо, подібно до Атоса, всі впізнали цей голос. Розширеними від жаху очима вони мимоволі звернулися до того місця, де зникла фелука, і наскільки вистачало зору, вдивлялися в темряву.

За хвилину на воді з'явився чоловік; він плив, з силою розтинаючи хвилі. Атос повільно простяг руку, вказуючи товаришам на пливучого.

— Так, так, промовив д'Артаньян, — я його добре бачу.

Знову він! пихкаючи, як ковальське хутро, помітив Портос. Він, мабуть, залізний,

Боже мій, прошепотів Атос.

Арамис і д'Артаньян шепотіли.

Мордаунт зробив ще кілька помахів і на знак розпачу підняв одну руку.

Панове, допоможіть, заради всього святого допоможіть! Я відчуваю, сили покидають мене... я гину...

Голос, що благав про допомогу, так тремтів, що жалість проникла в серце Атоса.

Нещасний! - пробурмотів він.

Тільки цього не вистачало! помітив д'Артаньян. -

Ви ще шкодуєте! Але він пливе просто на нас. Невже він думає, що ми його візьмемо? Гребіть, Портос, гре-бите!

І, подаючи приклад, д'Артаньян заробив своїм веслом. Два сильні помахи одразу просунули шлюпку футів на двадцять.

*О! Ви не залиште мене, не дасте загинути, змилюйтеся над нещасним!
закликав Мордаунт.*

*Ага! крикнув йому Портос. — Тепер ви, здається, попалися, старовина: тепер
вам не втекти, хіба що прямо в пекло!*

О Портос, - благаючим голосом промовив граф де Ла Фер.

Дайте мені спокій, Атосе. Сказати по правді, ви стаєте смішні з вашою вічною великодушністю. Попереджаю вас, що, якщо він підпливе до шлюпки на десять кроків, я розможу йому веслом голову.

О, будьте милосердні, не віддаляйтесь від мене! Змилюйтеся наді мною! — кричав юнак.

Часом хвиля заливала його з головою, і на поверхні з'являлися бульбашки від його рвучкого, стомленого дихання.

Тим часом д'Артаньян, який уважно стежив за кожним рухом Мордаунта, перестав перемовлятися з Арамисом і встав.

- Пане, - звернувся він до пливучого, - прошу вас піти. Каяття ваше надто свіже, щоб ми могли мати до нього хоча б найменшу довіру. Зауважте, що уламки фелуки, на якій ви хотіли спекти нас, ще димляться, мабуть, подекуди на поверхні моря; і тому ваше теперішнє становище є чудовим порівняно з тим, що ви готували нам. Не наша вина, що вашими жертвами стали замість нас Грослоу та його люди.

Панове! у розпачі заволав Мордаунт. - Клянуся вам, що моє каяття щиро. Панове, я ще молодий, мені лише двадцять три роки! Господа, я піддався вельми зрозумілому почуттю, я хотів помститися за свою матір; і ви на моєму місці вчинили б так само, як я.

Д'Артаньян, помітивши, що Атос все більше переймається почуттям жалю, на останні слова Мордаунта тільки зневажливо посміхнувся і пробурмотів:

– Як сказати!

Мордаунту залишалося зробити тільки три-чотири змахи, щоб досягти шлюпки: близькість смерті, здавалося, надала йому надлюдську силу.

собі на жаль, - знову почав він, - я маю померти! Ви хочете вбити сина так само, як убили матір. Але я не визнаю себе винним. За всіма законами божеським та людським син має помститися за матір. Але якщо навіть цей злочин, - додав він, - то раз я каюся, раз я прошу прощення, мене треба пробачити.

Цієї хвилини сили ніби залишили його. Він поринув у воду, хвиля залила його, і голос його урвався.

О моє серце розривається! — вигукнув Атос.

Мордаун знову з'явився.

- А я, - відповів йому різко д'Артаньян, - вважаю, що з цим треба покінчити.
Слухайте, вбивця свого дядька, кат короля Карла, палій, вирушайте на дно.
Якщо

622

а ви наблизитесь до шлюпки ще ближче, я розможу вам веслом голову.

Мордаунт, сповнений розпачу, зробив ще один помах до шлюпки. Д'Артаньян обома руками підняв весло. Атос підвівся.

- Д'Артаньян! Д'Артаньян! - зупинив він його. - Д'Артаньян, сину мій, я вас благаю! Цей нещасний помре, але негідно дати загинути людині, не простягнувши йому руку, адже зараз достатньо лише руку простягнути, щоб її врятувати. О, моє серце забороняє мені вчинити так! Я не можу перенести цього. Нехай він живе.

Чудово! вигукнув д'Артаньян. - Чому б вам не зв'язати себе по руках і ногах і не віддатися цьому негіднику? Так було б простіше. Ах, граф де Ла Фер, ви хочете загинути через нього, але я, ваш син, як ви самі зараз назвали мене, я не бажаю цього.

Вперше д'Артаньян встояв перед проханням Атоса, коли той називав його сином.

Арамис холоднокровно вийняв свою шпагу, яку схопив із собою і тримав у зубах, коли плив до човна.

Якщо він покладе руку свою на борт, - заявив він, - я відрубую її, тому що він низький вбивця.

А я... - почав Портос, - зачекайте...

Що ви хочете зробити? — спитав Арамис.

Я кинуся у воду і задушу його.

О друзі, вигукнув Атос з невимовним почуттям, - будемо людяними!

Д'Артаньян застогнав. Арамис опустив свою шпагу. Портос сів.

Дивіться,— продовжував Атос,— дивіться: смерть уже кладе печатку свою на його обличчя, сили його виснажені, ще хвилина — і він навіки порине в безодню. Друзі мої! Не змушуйте мене потім все життя чути докори совісті. Не дайте мені самому померти від сорому та ганьби. Подаруйте мені життя цього нещасного, і я благословлю вас, я...

Я гину! - Слабко крикнув Мордаунт. — До мене... до мені...

Зачекайте хвилину, — тихо промовив Арамис, нахилиючись ліворуч до д'Артаньяна. Один помах весла, — додав він, нахилиючись праворуч до Портоса.

*Д'Артаньян не відповів ні жестом, ні словом. У ньому відбувалася боротьба, в
икликана частково благаннями Атоса, частково видовищем, яке було перед
його очима. Портос ворухнув веслом, човен повернувся носом в інший бік, і
внаслідок цього Атос наблизився до потопаючого.*

Граф де Ла Фер! - вигукнув Мордаунт. - Граф де мною... Де ви, граф де Ла Фер? Я більше не бачу вас... Ла Фер! До вас я звертаюся, я вас благаю: пожалкуйте, треба я вмираю... Рятуйте... До мене...

Я тут, - промовив Атос, нахилившись і простягаючи руку з тим гідністю і шляхетністю, які завжди були йому притаманні, - я тут, візьміть мою руку і залазьте в шлюпку.

Не можу я дивитися на це, — звернувся д'Артаньян до решти друзів. - Така слабкість мене обурює.

Обидва товариші в цей час також відвернулися і тісно притиснулися один до одного, ніби боячись торкнутися того, кому Атос наважився простягнути руку.

Мордаунт, зібравши решту сил, виринув на поверхню, схопив простягнуту йому руку і вчепився в неї з останньою надією.

Чудово, промовив Атос, — тепер тримайтеся іншою рукою за мене.

І він підставив йому своє плече, голова його майже торкнулася голови Мордаунта, і два смертельні ворога обнялися, як два рідні брати.

Мордаунт схопив своїми скрюченими пальцями воротник Атоса.

- Добре, добре, - сказав граф, - тепер ви врятовані, заспокойтеся.

О... моя мати! вигукнув Мордаунт з палаючим поглядом і виразом ненависті, який неможливо описати. Я можу принести тобі в жертву лише одного, але це буде той, якого вибрала б ти.

І не встиг д'Артаньян крикнути, Портос підняти весло, а Арамис нахилитися, щоб спритніше завдати удару, як шлюпка отримала страшний поштовх, Атос втратив рівновагу, і Мордаунт захопив його за собою у воду, спустивши дикий, торже-крик. Він душив його у своїх обіймах, як змія обвився своїми ногами навколо його ніг і не давав йому можливості зробити жодного руху.

Не встигнувши ні крикнути, ні покликати на допомогу, Атос опинився у воді. Він намагався триматися на поверхні, але тяжкість тіла Мордаунта вабила його вниз. І поступово він почав тонути. Деякий час було видно його волосся, нарешті все зникло, і тільки широка вирва вказувала на місце, де обидва зникли під водою; але й вона незабаром згладилася.

Троє друзів, що залишилися в шлюпці, зацікавили від жаху; їх душили обурення та розпач. Вони піднялися і так

...і застигли нерухомо, немов статуї, з розширеними очима й простягнутими вперед руками. Вони завмерли, заціпеніли, та від того ще сильніше було чути биття їхніх сердець. Отямився перший. Він запустив руки у своє розкішне волосся й вирвав величезне пасмо.

— О! — зронив він роздираючий душу крик, особливо страшний у вустах такої людини. — О Атос, Атос! Благородне серце! Горе, горе нам, ми тебе не вберегли!

— О, горе, горе! — повторив д'Артаньян.

— Горе! — пробурмотів Арамис.

У цю мить у центрі кола, освітленого місяцем, за чотири-п'ять помахів плавця від човна, знову з'явилася на поверхні вирва, схожа на ту, що супроводжувала зникнення обох тіл. Услід за тим виринула голова, далі обличчя, бліде, але з розплющеними мертвими очима, нарешті показала груди. Хвиля підняла труп, потім перевернула його на спину. І при світлі місяця ті, що сиділи в човні, побачили кинджал із блискучою золотою руків'ям, що стирчав у грудях.

— Мордаунт! Мордаунт! — вигукнули троє друзів. — Це Мордаунт!

— Але де ж Атос? — сказав д'Артаньян.

У ту ж хвилину шлюпка нахилилася на лівий бік під якоюсь новою, невидимою вагою, і Грімо вигукнув радісно. Усі озирнулися й побачили Атоса, мертвотно-блідого, з погаслим поглядом. Тремтячою рукою він ухопився за борт човна, щоб перевести подих. Вісім дужих рук потяглися до нього, підхопили й поклали на дно шлюпки. За хвилину пестоці друзів, шалені від радості, зігріли, привели до тями й повернули до життя графа де Ла Фер.

— Ви не поранені? — спитав д'Артаньян.

— Ні, — відповів Атос. — А він?

— О, він? На щастя, цього разу мертвий остаточно.

— Дивіться!

І д'Артаньян вказав рукою: за кілька десятків футів від них плив, погойдуючись на хвилях, труп Мордаунта з кинджалом у грудях. Він то зникав між хвилями, то знову піднімався на гребінь і стежив за своїми ворогами поглядом, сповненим глузування й безмежної ненависті.

Нарешті він занурився у воду. Атос проводив його поглядом, сповненим жалю.

— Браво, Атос! — промовив д'Артаньян із почуттям, яке рідко виривалося назовні.

— Чудовий удар! — вигукнув Портос.

— У мене є син, — сказав Атос, — я хочу жити.

ну перевагу. Ця несподівана підмога прийшла 10 січня-варя.

Після бурхливих суперечок принц де Конті був призначений головнокомандувачем королівської армії поза Парижем, разом з герцогом д'Ельбефом, герцогом Бульйонським і маршалом де Ла Мот як генерал-лейтенантів. Герцог Лонгвіль без особливого призначення був при своєму зяті.

А герцог де Бофор, як повідомляє хроніка того часу, прибув з Вандома, радуючи Париж своїм гордовитим виглядом, прекрасним довгим волоссям і величезною популярністю, що робила його кумиром ринків.

Паризька армія організувалася з тією швидкістю, з якою буржуа перетворюються на солдатів, коли їх спонукає до цього якесь почуття. 19 січня ця імпровізована армія спробувала зробити вилазку, скоріше для того, щоб переконати й інших, і саму себе у власному існуванні, ніж з метою досягти якихось серйозних результатів. Вона вийшла із прапорами, на яких стояв не зовсім звичайний девіз: «Ми шукаємо нашого короля»

У наступні дні відбувалися дрібні операції: вдалося викрасти кілька худоби і спалити два-три будинки.

Підійшов лютий. Якраз 1 лютого четверо наших друзів вийшли на берег у Булоні і різними дорогами попрямували до Парижа.

До кінця четвертого дня Атос і Арамис обережно обійшли Нантер, боячись потрапити до рук якогось загону королеви.

Всі ці хитрощі дуже не подобалися Атосу, але Арамис ґрунтовно довів йому, що вони не мають права ризикувати своєю свободою, оскільки зобов'язані виконати доручення короля Карла; це була їхня священна та висока місія; вони отримали її біля підніжжя ешафоту і закінчити можуть інакше як біля ніг королеви.

Атос поступився.

У передмісті наших мандрівників зустріла варта - весь Париж був під рушницею. Вартовий відмовився пропустити двох друзів і покликав сержанта.

Той вийшов із тим важливим виглядом, який напускають він буржуа, коли доля випадково наділяє їх військовим званням.

Хто ви такі? спитав він Атоса та Арамиса.

Ми французькі дворяни, — була відповідь.

Звідки ви прибули?

Із Лондона.

- Що ви збираєтесь робити у Парижі?

626

вати стільки небезпек для того, щоб одразу потім загинути? О ні! Ми вийшли з Грінвіча при західному

вітрі. Цей вітер дме і зараз. Атос знайшов у небі Полярну зірку.

Ось Велика Ведмедиця, отже, там і Франція. Ми йдемо за вітром, і якщо він не зміниться, ми потрапимо до Кале чи Булоні. Якщо шлюпка перекинеться, то ми настільки сильні і вміємо так добре плавати, принаймні п'ятеро з нас, що зможемо перевернути її, а якщо нам це не вдасться, то триматимемося за неї. Нарешті, ми знаходимося на шляху між Дувром і Кале та між Портсмутом і Булонню. Якби вода зберігала сліди суден, що проходять по ній, то тут пролягла б глибока колія. Я жодної хвилини не сумніваюся, що вдень ми обов'язково зустрінемо якесь.

небудь рибальське судно, яке нас підбере. Ну, а якщо ми нікого не зустрінемо чи, наприклад, якщо вітер поверне на північ?

Ну, це інша справа: тоді ми побачимо землю тільки по той бік океану.

Інакше кажучи, помремо з голоду, — пояснив Арамис.

Так, це цілком можливо, — відповів граф де Ла Фер.

— Мушкетон знову зітхнув, цього разу ще сумніший, ніж перший.

Мустоне, звернувся до нього Портос, і чого ти все зітхаєш? Це стає нудним.

Бо холодно, пане, — відповів Мушкетон.

Дурниця! – зауважив Портос.

Як дурниця? - здивовано спитав Мушкетон.

Звісно. У тебе тіло вкрите таким товстим шаром жиру, що до тебе повітря не дістатися. Ні, тут щось інше, говори прямо.

- Ну, якщо вже говорити прямо, то цей жир, яким ви захоплюєтеся, і лякає мене.

тобі. Чому ж, Мустон? Говори сміливіше, ми дозволяєм.

Я згадав, пане, що в бібліотеці замку Брасьє є багато описів подорожей і, між іншим, опис подорожі Жана Моке, знаменитого мореплавця Генріха Четвертого.

Ну і що?

Так от, пане, — продовжував Мушкетон, — у цих книгах описано багато пригод на морі, на кшталт того, що ми переживаємо нині.

- Продовжуй, продовжуй, Мустоне, це стає цікаво.

627

Так от, добродію, в подібних випадках мандрівники, змучені голодом, як повідомляє Жан Моке, мають жахливий звичай з'їдати один одного, починаючи з...

З найжирніших! - вигукнув д'Артаньян, не в силах утриматися від сміху, незважаючи на всю серйозність становища.

Так, так, пане, відповідав Мушкетон, трохи розгубившись від цього несподіваного сміху, — і дозвольте мені помітити вам, що я не бачу в цьому нічого смішного.

О, ось приклад справжньої самопожертви! Благо сказав Портос. - Я готовий битися про якийсь рідний Мустон! завгодно заклад, що ти вже бачиш, як тебе освіжали, начебто лося, розрізали на частини, і твій жирний окіст обгладжує твій пан.

Так, добродію, хоч до цієї радості, яку ви вгадуєте в мені, повинен зізнатися, домішається і смуток. Все ж таки я не шкодуватиму про себе, якщо буду впевнений, що вмираю для вашої користі.

Мустон, — промовив зворушений Портос, — якщо нам судилося колись побачити наш замок П'єрфон, то ти отримаєш у спадкове володіння виноградник, який знаходиться за фермою.

І ти, звичайно, назвеш його «Виноградником самовідданості», — сказав Арамис, — щоб зберегти у віках пам'ять про свою велику самопожертву.

Шевальє, - втрутився, сміючись, д'Артаньян, - але ж ви, зрозуміло, покуштуєте Мустона без особливих докорів совісті не раніше, ніж після двох-трьох днів голодування.

Ну ні, - заявив Арамис, - я вважав би за краще Блезуа; ми його нещодавно знаємо.

Поки друзі перекидалися жартами, намагаючись головним чином відволікти Атоса від похмурих думок про щойно пережите, слуги все ж таки почували себе якось не по собі, за винятком одного Гримо, який був упевнений, що, як би погано не довелось, біда не торкнеться його голови.

веслами. Він не брав ніякої участі в розмові, мовчав, як завжди, і щосили працював обома

- Ти все гребеш? - звернувся до нього Атос. Гримо ствердно кивнув головою.

А навіщо?

Я гріюся.

Дійсно, у всіх інших зуб на зуб не потрапляв від холоднечі, а у Гримо на лобі великими краплями виступив піт.

628

Раптом Мушкетон вигукнув радісний крик і високо підняв над головою руку, озброєну пляшкою.

- О! - тріумфував він, передаючи пляшку Портосу.-О дорогий пане, ми врятовані. У човні є їстівне.

Він став швидко ритися під лавкою, звідки витяг такий дорогоцінний предмет. Там виявилася ще дюжина таких пляшок, хліб і шматок солонини.

Немає необхідності говорити, що ця знахідка розвеселила всіх, крім Атоса.

Чорт забирай!

вигукнув Портос (а читач пам'ятає, що він був голодний вже, коли сідали у фелуку). -Дивно, як від хвилювання порожніє в шлунку!

Він залпом висмикнув пляшку і один з'їв добру третину хліба та солонини.

Ну, а тепер спить чи постарайтеся заснути, — сказав Атос. Я залишусь на вахті.

Для будь-якої іншої людини, не такого гарту, як наші хоробрі шукачі пригод, подібна пропозиція здавалася б смішною. Справді, вони промокли до кісток, віяв крижаний вітер, щойно пережите мало завадити їм заснути. Але в цих обраних людей із залізною волею, загартованих усілякими поневіряннями, ніщо не могло викликати безсоння, якщо настав час для сну і він був необхідний.

І ось кожен з них, цілком довіряючи керманичу, влаштувався зручніше і постарався скористатися порадою Атоса. Атос же, сидячи біля керма і спрямувавши погляд до неба, де він намагався прочитати дорогу до Франції, залишився один сидіти, як і обіцяв, задумливо пильнуючи і спрямовуючи шлюпку по призначеному їй шляху.

Після кількох годин сну мандрівники були збуджені Атосом.

Перші ранкові промені вже осяяли блакитну поверхню моря. Попереду них, на відстані десяти мушкетних пострілів, виднілася якась темна маса, над якою піднімалося трикутне вітрило, вузьке і довге, як крило ластівки.

кожен по-своєму Корабель! в один голос радісно скрикнули четверо друзів, яким вторили слуги.

Справді, це було транспортне судно, яке йшло з Дюнкерка до Булоні.

Голоси чотирьох мушкетерів, Блезуа і Мушкетона злилися в єдиний потужний крик, що перекочувався пружною водною гладіною, а Гримо мовчки

одягнув шапку на кінець весла і підняв його, намагаючись повернути увагу тих, що пливли.

629

За чверть години шлюпка з корабля взяла їх на буксир; вони перейшли на палубу дюнkersького судна. Гримо, від імені свого господаря, запропонував шкіперові двадцять гіней.

А о дев'ятій ранку, завдяки попутному вітру, наші французи пристали до берега своєї батьківщини.

Чорт забирай! Як впевнено тут почувашся, - говорив Портос, зариваючись своїми сильними ногами в пісок. - Хай спробує хтось зачепити мене або кинути на мене косий погляд! Чорт забирай! Я готовий викликати зараз на бій цілу державу!

Тільки, будь ласка, кидайте цей виклик не так голосно, - зауважив д'Артаньян, - бо на нас і без того вже починають поглядати.

Що ж таке? — не вгавав Портос. — Нами просто милуються!

Ну а я, відповідав д'Артаньян, — зовсім не збираюся зараз чванитися. Я помітив, Портос, людей у чорному, а за нинішніх обставин, повинен зізнатися, я побоююсь людей, одягнених у чорне.

Це митники, пояснив Арамис.

При колишньому кардиналі, сказав Атос, на нас звернули б більше уваги, ніж на товари. А при цьому, заспокойтесь, друзі, більше дивитимуться на товари, ніж на нас.

Я все-таки почувуюся не зовсім впевнено, — промовив д'Артаньян, і тому попрямую до дюн.

Чому не в місто? — спитав Портос. — Я завжди віддаю перевагу хорошому готелі цим піскам, які пан створив, здається, для одних кроликів. Крім того, Я хочу їсти.

Робіть, Портосе, як хочете, — відповів д'Артаньян. - Ну а я переконаний, що для людей у нашому становищі покійне місце пустеля.

І д'Артаньян, впевнений, що на його боці більшість, попрямував, не чекаючи відповіді Портоса, до дюн. Всі його супутники пішли за ним і незабаром зникли за піщаним пагорбом, не звернувши на себе нічиєї уваги.

А тепер, — заговорив Арамис, коли пройшли близько чверті милі, — поговоримо.

Ні, ні, — заперечив д'Артаньян, — навпаки, біжимо далі. Ми втекли від Кромвеля, від Мордаунта, від моря; це були три чудовиська, які хотувалися нас поглинути, але від пана Мазаріні нам не вислизнути.

Ви маєте рацію, д'Артаньян, зауважив Арамис, — і моя думка, що для безпеки нам краще розійтися.

Так, так, Арамис, — підтвердив д'Артаньян, — давайте розійдемося.

Портос хотів заперечувати це рішення, але д'Артаньян, стиснувши його руку, дав зрозуміти, щоб він помовчав. Портос підкорявся своєму другові завжди і в усьому, зі своєю звичайною добродушністю визнаючи його розумову перевагу.

ходьба. Слова, вже готові зірватися з його вуст, завмерли. спитав все ж таки Атос. Але чого нам розходитися?

Тому що, почав д'Артаньян, ми, я і Портос, були послані до Кромвеля, а замість цього служили Карлу Першому, що зовсім не те саме. Якщо Мазаріні дізнається, що ми приїхали з графом де Ла Фер і шевальє д'Ербле, то вина наша буде доведена. Якщо ми повертаємось одні, то наша вина ще сумнівна, а в сумнівному становищі справу можна повернути як завгодно. Принаймні мені

хочеться гарненько подурочити пана Мазаріні. Так, - вигукнув Портос, - ви маєте рацію!

Ви забуваєте, — заперечив д'Артаньяну Атос, — що ми ваші бранці. Наше слово залишається в силі, і якщо ви доставите нас, як бранців, до Парижа...

Повноті, Атос! перервав його д'Артаньян. — Справді, дивуюся, як людина такого тонкого розуму, як ви, каже жалюгідні слова, які посоромився б сказати школяр. Шевальє д'Ербле, — продовжував д'Артаньян, звертаючись до Арамиса, який стояв, спираючись на шпагу, і, мабуть, з перших же слів Атоса став схилитися на користь його думки, хоча раніше тримався противного, — шевале д'Ер-бле, зрозумію. Зрештою обережність, можливо Портос і я не ризикуємо нічим. Але якщо трапиться, що нас спробують заарештувати на ваших очах, — ви ж розумієте, що сімох захопити не так легко, як трьох, — доведеться пустити в хід шпаги, і справа, і без того погана, розростеться в таку історію, яка загубить нас усіх чотирьох. Якщо біда, припустимо навіть, обрушиться на голову двох із нас, то двоє інших залишаться на волі і зможуть звільнити двох інших всякими правдами та неправдами. Та й як знати, може, окремо, ви в королеви, а ми в Мазаріні, доб'ємося і отримаємо прощення, якого нам ніколи не отримати, якщо ми будемо разом. Отже, вперед! Атос і Арамис, ви йдете праворуч; а ви, Портосе, йдіть зі мною ліворуч. Нехай наші друзі попрямують до Нормандії, а ми найкоротшим шляхом до Парижа.

Ну, а якщо нас дорогою захоплять, як нам таємно попередити один одного? — спитав Арамис.

- Дуже просто, - відповів д'Артаньян, - умовимося щодо шляху і твердо триматимемося його. Вирушайте на Сен-Валері, потім на Дьєп і звідти прямим шляхом до Парижа, а ми попрямуємо на Аббевіль, Ам'єн, Перон, Комп'єн і Санліс, і в кожному готелі, в кожному будинку, де ми будемо зупинятися, ми будемо писати ножем на стіні або алмазом на стіні або алмазом на стіні або алмазом на стіні або алмазом на стіні. ті, хто залишиться на волі.

Ах, любий мій! Мені б так хотілося сказати вам, що найкраще, що я бачив у своєму житті, це ваша голова! Але ні, є ще щось найкраще ваше серце.

І Атос простяг д'Артаньяну руку.

Киньте, Атосе, хіба лисиця розумна? промовив гасконець, знизуючи плечима. Ні, вона вміє тільки тягати курей, замітати свій слід і знаходити дорогу вночі не гірше, ніж удень. Ось і все. Отже, вирішено?

Вирішено.

У такому разі розділимо гроші, — продовжував д'Артаньян. У нас має залишитися близько двохсот пістолів. Гримо, скільки там лишилося?

Сто вісімдесят півлудорів.

Так. А ось і сонце! Привіт, дороге сонечко! Хоча ти тут і не така, як у моїй милій Гасконі, але ти схоже, чи мені здається, що ти схожа на нього. Здравствуй. Давно я тебе не бачив!

Повно, д'Артаньяне! вигукнув Атос. — Не розігруйте бодрячка. У вас сльози на очах, то будемо ж щирі один перед одним, навіть якщо ця щирість виставляє напоказ наші добрі якості.

Що ви, хіба можна розлучатися холоднокровно, та ще такої небезпечної хвилини, з двома такими друзями, як Арамис і ви?

Ні, звісно, не можна! вигукнув Атос. І тому обійміть мене, сину мій.

— Що це зі мною? — промовив Портос, схлипуючи. — Мені здається, я плачу. Як це безглуздо!

Чотири друзі, не витримавши, кинулися один одному в обійми. У братньому пориві цим людям здавалося, що в них одна душа та одне серце.

Блезуа і Гримо мали вирушити з Атосом і Арамисом, Портосу і д'Артаньяну цілком достатньо було Мушкетона.

Як завжди в таких випадках, гроші були поділені по-братськи. Потім друзі ще раз потиснули один одному руки та розлучилися; одні пішли в один бік, інші в інший. Кілька разів вони оберталися, і луна неодноразово повторювала прощальні вигуки тих, що розлучилися. Нарешті вони втратили один одного з виду.

Чорт забирай, - почав Портос, треба вам сказати Я ніколи не зміг би думати про вас погано, вам це відразу відомо, д'Артаньяне, але я вас просто не впізнаю!

кой. Чому ж? — спитав д'Артаньян з тонкою усмішкою.

- Тому що, як ви самі кажете, Атос і Арамис наражаються зараз на найбільшу небезпеку і, отже, не час залишати їх тепер. Я, зізнаюся, готовий був послідувати за ними, та й зараз радий би повернутися, незважаючи на всіх Мазаріні на світі.

Ви мали б рацію, Портосе, якби справа була така. Але ви забуваєте одну дрібничку обставину, а ця дрібниця перекидає всі ваші міркування. Зрозумійте, що найбільшій небезпеці наражаються не наші друзі, а ми самі, і ми розлучилися з ними не для того, щоб кинути їх напризволяще, а тому, що не бажаємо їх скомпрометувати.

- Щоправда? — перепитав Портос, дивлячись на свого супутника здивованими очима.

- Так, зрозуміло. Якби нас усіх схопили, їм би загрозувала лише Бастилія, а нам із вами Гревська площа.

Ого! - вигукнув Портос. Звідти далеко до баронської корони, яку ви мені обіцяли, д'Артаньян.

Можливо, й не так далеко, як вам здається. Ви знаєте приказку: "Усі шляхи ведуть до Риму"?

Але чому ж ми наражаємося на більшу небезпеку, ніж Атос і Арамис? поцікавився Портос.

Тому що вони виконували тільки доручення королеви Генрієтти, а ми змінили Мазаріні, який послав нас до Англії; тому, що ми виїхали з листом до Кромвеля, а стали прихильниками короля Карла; тому, що ми не тільки не сприяли падінню голови короля Карла, засудженого всіма цими Мазаріні, Кромвелями, Джойсами, Пріджами, Ферфаксами, а навіть намагалися, хоч і невдало, його врятувати.

- Так, це, чорт забирай, правда, - сказав Портос. - Але як ви хочете, щоб генерал Кромвель, серед усіх своїх турбот, знайшов час пам'ятати...

633

Запевняю вас, на такому маленькому човні я тільки стискатиму вас, — казав Мушкетон.

А я так, напевно, навіть не допливу до неї, я просто піду на дно.

Ах, ось як!.. Ну то я задушу вас, якщо ви не полізете у воду! - Заявив Портос, хапаючи обох за горло. - Вперед, Блезуа!

Блезуа під залізною рукою Портоса випустив пригнічений крик, швидко завмерлий, оскільки гігант схопив його за ноги і за руки і кинув у море вниз головою.

Ну, тепер твоя черга, Мустоне. Сподіваюся, ти не покинеш свого пана?

О пане, навіщо ви знову пішли на військову службу? Так було добре в П'єрфонському замку!.. — зі сльозами на очах промовив Мушкетон.

І без жодного докору, сумно, покійно, частково з відданості господареві, частково спонуканий прикладом Бле-зуа, він стрімголов кинувся в море. Це був справжній подвиг, бо Мушкетон знав, що йде на смерть.

Але Портос був не такою людиною, щоб покинути свого відданого товариша. Він так швидко пішов за ним, що плескіт від падіння Мушкетона злився з плескотом від падіння Портоса. І коли оглушений Мушкетон був викинутий хвилиною на поверхню, його одразу підхопила потужна рука Портоса, і він дістався шлюпки, не рушивши і рукою, немов морське божество на дельфіні.

Тієї ж хвилини Портос побачив, що поблизу хтось борсається. Він схопив його за волосся; то був Блезуа, до якого вже плив Атос.

- Не треба, не треба, графе! Я впораюсь без вас. крикнув йому Портос. -

І справді, кількома сильними помахами, піднімаючись, як Адамастор, над бурхливою стихією, він приєднався до своїх.

Д'Артаньян, Арамис та Гримо допомогли Мушкетону та Бле-зуа влізти в човен. Потім настала черга Портоса, який, перелазячи через борт, ледь не перевернув легкий човен.

А Атос? спитав д'Артаньян.

Я тут! відгукнувся Атос, що тримався за борт човна. Він, як генерал, що прикриває відступ армії, вважав своїм обов'язком увійти в шлюпку останнім. - Все у шлюпці?

Все, - відповів д'Артаньян. — Є у вас, Атосе, з собою кинджал?

Є.

про втечу в Сен-Жермен, — з подробицями якої читає-охоплює дитину, коли вона вночі прокинеться і раптом тіль уже знайома, — був певний переляк, на зразок того, який побачить, що він один і біля нього нікого немає. Парламент схвилювався; постановлено було обрати депутацію, яка повинна була вирушити до королеви і благувати її не позбавляти довше Париж своєї королівської присутності.

Але королева, з одного боку, ще перебувала під враженням перемоги при Лансі, а з іншого — була горда своєю такою вдало досконалою втечею. Депутати не тільки не домоглися честі бути прийнятими, але повинні були простояти на вулиці, чекаючи, поки канцлер — той самий канцлер Сег'є, якого ми бачили в «Трьох мушкетерах», коли він так старанно шукав листа чи не в самому корса-же королеви, — не виніс їм ультиматум двору королівської влади і не висловить одногосно свого каяття з усіх питань, що викликали розбіжності між ним і двором, то завтра ж Париж буде обложений: у передбаченні цієї облоги герцог Орлеанський вже опанував мостом Сен-Клу, а принц Конде, гордий своєю ланською перемогою, вже зайняв своїми військами Шаран.

На біду подвір'я, який, можливо, придбав би чимало прихильників, якби вимагав менше, ця загрозлива відповідь справила дію саме протилежне тому, якого від нього чекали. Він образив парламент, а парламент підтримувала буржуазія, яка відчула свою силу після помилування Бруселя. І у відповідь на ультиматум парламент проголосив, що кардинал Мазаріні - винуватець всіх заворушень, оголосив його ворогом короля і держави і наказав йому піти від двору того ж дня і залишити Францію протягом тижня. Після цього терміну, якщо кардинал не підкориться рішенню парламенту, піддані короля запрошувалися вигнати кардинала силою.

Цей рішучий відповідь, якого двір не очікував, поставив і Париж і Мазаріні поза законом; залишилося тільки чекати, хто візьме гору - двір чи парламент.

Отже, двір готувався до нападу, а Париж – до захисту. Городяни зайнялися звичайним заколотом справою: стали простягати ланцюги впоперек вулиць і розбирати мостові, як раптом коад'ютор привів їм на допомогу принца де

Конті, брата принца Конде, і герцога Лонгвіля, його зятя. Присутність двох принців крові в їхньому середовищі додало городянам чисельності бадьорості; була у них і ще одна перевага

635

Ми маємо особисту справу до англійської королеви.

Ось як! Здається, у всіх сьогодні — справи до англійської королеви, — відповів сержант. — У нас у кордегардії зараз уже сидять троє дворян, які прямують також до англійської королеви. Їхні перепустки зараз доглядають.

Давайте сюди ваші.

У нас немає жодних перепусток.

Як, жодних документів?

Ні. Ми, як вже сказали, прибули з Англії і зовсім не обізнані про те, що відбувається в Парижі. Ми покинули його до від'їзду короля.

А! - промовив сержант із лукавою усмішкою. - Ви, мабуть, мазариністи і хочете пробратися до нас, щоби шпигувати?

Мій друг, втрутився Атос, до тих пір надавши-

який казав Арамісу, якби ми були мазариністи,

то у нас були б які завгодно папери. Повірте мені, що у вашому становищі найменше слід довіряти документам і людям, у яких вони гаразд.

- Пройдіть до кордегардії, - запропонував сержант. -

Ви порозумієтеся з начальником посту.

Зробивши знак караульному, щоб він пропустив їх, сержант пройшов уперед, за ним пішли наші друзі.

Кордегардія була набита буржуа і людьми з народу; одні грали, інші пили, треті голосно ораторство-вали.

У кутку, де їх майже не було видно, сиділи троє дворян,

прибули раніше; документи їх розглядалися начальником варті, якому чин і становище дозволяли сидіти в окремій кімнаті.

Першим рухом як новоприбулих, так і людей,

тих, хто сидів у кутку, було окинути один одного швидким уважним поглядом. Раніше прибулі були ретельно заку-

тани у довгі плащі. Один з них, нижчий за своїх товаришів, скромно тримався позаду.

Коли сержант, увійшовши, оголосив, що привів по всій

мабуть, двох мазариністів, ці троє насторожилися. Низенький теж вийшов уперед, але потім знову відступив і зник у тіні.

Дізнавшись, що у новоприбулих зовсім немає паспортів, у кордегардії вирішили, що їх не можна пропустити.

А мені здається, навпаки, — зауважив Атос, — що ми будемо пропущені, бо, мабуть, маємо справу з розумними людьми. Потрібно зробити дуже просту річ: варто лише доповісти про нас її величності англійською

